
Variacions sobre un tema romàntic

"Ombra i llum"

per Antoni Mari i Francesc Parcerisas

And go south in the winter,
T. S. ELIOT

I

No coneixes altra llum més que aquesta
perquè és mort ja i defalleix
el jorn cada dia que passa.
No coneixes altra llum més que aquesta
perquè cada dia sents com creix la fosca,
s'allargassen les ombres i minva el jorn.
I és que no saps d'altra llum més que aquesta
i, al ràfec, sota els arbres, creus fruir la vesprada
tot i que sotges, aspriu, la tornada de l'ombra.
Digues: Aquesta és l'escletxa on el sol, indolent,
travessa el sostre i escampa
llum d'estiu arreu la cambra closa.
Digues: Aquest és el broll que llisca, rodola,
fumeral avall, per instaurar la certesa
del solstici que desvetlla, assaonador,
gra i llavor, desig i malastrugança.
No coneixes altra llum més que aquesta
que ha omplert camins i roquissers
de velles sentors, rústegues i asprives.
Missatger d'una llum que no coneix repòs,
sols coneixes aquesta llum
que brandeix aquella calitja, sotmet
els confins de boira ardent, minva
i obre la pinyoca i fa tancar els lilàs.
I no és incerta, la seva ombra,
ans sembla romandre, fixa,
arrelada als murs i als camins,
a la soca dels arbres i als records de l'hivern.

Saps, perquè ets fidel a la cita els capvespres,
que frisa el sol, insistent, per anar-se'n
i que, cada jorn més lluny,
trigarà per entrar altre cop dintre casa.
Digues: Ai de mi, ¿d'on trauré,
quan sigui hivern, les flors i d'on
l'esclat del sol
i l'ombra de la terra?

II

Ara vine, acostat't.
Aquesta és l'escletxa on el sol,
indolent, travessa el sostre.
La llum d'estiu s'escampa arreu
la cambra closa; la humitat
rodola fument avall
instaurant la certesa d'un solstici.
Veus? Toca'l.
Aquest broll que omple roquissers
i camins de sentors asprives
és missatger d'una llum
que no coneix repòs:
calitja lenta, tènue, coent, sotmesa.
Allarga els dits. Toca-la.
S'obre el pensament com la pinyoca
i fa tancar els lilàs.
Degoten les fruites
en un laberint de boira ardent.
Ara vine, acosta't.
Que no és incerta, l'ombra?
Acosta't;
callada, fixa, arrelada als murs,
als records de l'hivern.
Acosta't.
En la nostra humitat creix la fosca,
s'allargassen les ombres,
minva el jorn...
És que defalleix, ja, la mort?
Allarga els dits. Toca-la.
És que no hi ha altra llum més que aquesta?

Al ràfec, sota els arbres, creiem fugir la vesprada
però sotgem, asprius, la tornada de l'ombra.
Saps que ets fidel a la cita.
Frisa el sol per anar-se'n
i és cada cop més lluny.
Com aquesta esclatxa de llum,
com aquest desig nostre
que no coneix repòs.

III

Minven a la mar les llums
en braços de l'obscura servitud
i arriba el lent capvespre
ocult en el desordre.
Albira, l'heroi, el malefici.
Aquesta és l'escletxa on el sol
indica la certesa més cruel:
turment i recança de la vida,
del goig on s'esfullen amor i sentiment.
Je songe parfois à certain poème
sur une corde de luth. Pensa
en el solstici impossible que clivella,
transparent, l'orgull de la nit
i de la sang, l'orgull de la vida.
Pensa en el mot suspès, violent,
enmig del brogit de la tempesta.
Ets un vell fracassat en una nau esfondrada,
un fustam corcat pel desdesig.
Ara, però, oblida-te'n. Vespreja:
ofega en la tenebra el pensament.
Fixa't: voleien robes i vestits
i la carn batega en cada foc nocturn.
Oblida-ho tot. Trenca remes, esquinça veles.
Aixeca, ara, al punt més alt
del castell obscur les ballumes
del fanal trontollant del desig.
Enlaira't, rialler i ardit. I dansa!
Dansa, dansa, dansa!
L'aigua ja et rabeja els malucs incendiats.

IV

És gèlida ara, i erma, la platja, la casa.
Sotmesa a l'ordre d'una obscura servitud;
clivellada per l'orgull de la nit
i de la pols, per l'audàcia dels vents
i per l'empait del brogit i de la molsa.
Hivernal eufòria de les aigües i del llim.
No podria, ara, oblidar-me'n,
ni ofegar en la memòria el cruel pressentiment
—el batec de la carn en tots els focs nocturns—,
ni la lluita, la desfeta de la llum a l'hora de la fosca.
¿Serem batuts com l'estornell al filat sedegós,
encegats per la llum a les cimes del Brocken?
Vine, acosta't.
¿Sents l'ombra,
i com és quiet l'aire?
¿Sents el gel vora el llit,
el degot de l'hivern entre els llibres?
Piangete, amanti, poi che piange Amore.
La humitat roent?
Mira-la:
callada, fixa, arrelada als murs,
als records de l'hivern,
mostrant el llast,
el glapit de somnis lassos i latents,
cristall sovint com sofre
—acritud i blavor de l'aire—
argent viu o porpra.
Fulgors com d'un ordit salvatge,
creuera de desig i malastrugança.

V

Quin dol? Quin vell plany?
 ¿Quin ordit remot reverdeix
 des d'una llunyania tenaç de dies i gestos?
 De quin lloc? De quin antic paratge?
 Cruixen les pinyoques al laberint boirós
 com cruix la fusta als roquissers del mar.
 Quin batec? ¿Quin ordre dels cossos
 remet al creixement del foc,
 a la crinera on dansa el cant enfollit del migdia
 —esponerosa supèrbia dels palmers?
 ¿Ho has llegit als llibres,
 a la incerta grafia de l'aigua?
 O al degot que la fruita destilla per l'aire?
 Aquesta és l'esclètxa on el sol,
 despull el rostre,
 retroba el desordre en el desig,
 i remou les velles aigües dels llacs.
 Les sents, les aigües?
 El brogit del llim? El freturós corrent?
 Acosta't. Escolta: ¿sents
 com sua el pou?
 ¿Com la humitat ofega el pensament
 que davalla, hòrrid, al fons
 del fang, al fons de l'ombra?
 Vine, clivella la temença. Crida.
 I dansa, si vols. Dansa, dansa!
 Al principi fou l'acció,
 ardència del cant que no coneix repòs.

VI

En un laberint de boira ardent
ara canten les cigales. No,
no he llegit el llibre. No,
no ho he llegit en un llibre.
Torneu a sopar, truqueu, deixeu una nota.
Canten ara les cigales. Creix el foc
—lent, sotmès— en el broll del sol.
En la crinera brunzent dels matolls
dansa el cant enfollit del migdia,
llum de la llum, llum de l'ombra.
Vigileu, vigileu la canalla,
no caiguessin al pou. Degoten les fruites,
fals i daga escumosa de l'aigua.
No, ja fa temps que no la veig.
Ara s'obre el pensament com la pinyoca
i s'oregen, esponerosos, els palmers
invocant el plaer i la victòria.
De debò ho creus? Acosta't.
Basteix el sol, als roquissers,
un forn de llengües. No el sents cruixir?
Omplirem l'aljub. Et mostraré la casa.
Ara vine, acosta't. Escolta, sents?:
creix, violent, el cant de les cigales.
Aquesta és l'escltxa on el sol
retroba el desordre del desig,
el degot de l'hivern entre els llibres.
Que no és incerta, l'ombra?
I tot és llum, i llum, i foc ardent
en l'aire encès que ens enlluerna.
No, no he llegit el llibre.

No, no he llegit cap llibre.
Allarga els dits: obre la pinyoca,
llepa el pou molsós de l'ombra.
Calla i dansa, trista. Toca'm.
Escolta, no sents?, no sents?:
canten, àvides, les cigales
i és un cant tot llum i foc.
Som més vells que demà,
que un demà que no coneix repòs.

VII

Voleien les robes i els vestits
i remou l'ombra les aigües i el llot.
Dansen a la sorra els fanals
i encara hi ha veus que pregunten:
De quin lloc? De quin antic paratge?
Però cruix, boirós, el record,
com cruix la fusta als roquissers del mar
i l'incest sota la vela.
No espereu res.
No espero res. No vull cap cosa.
He sentit el cant que res no el deté,
el cant que lliga, maldestre, al navili
i ja no espero res:
ni l'illa dels lotòfags,
ni l'albatros que fa tancar els lilàs.
I és així com per fi he arribat:
deseixit, sense esma,
las de decepció, ciivellada la prudència,
las de l'oblit que no coneix repòs.
Sense esperar res,
ni el teixit on s'oculta el desconsol,
ni l'esponerosa supèrbia de l'acció.
Sense esperar res, sense esperar res.
Sense esperar res.
Ara toca la música, sona la dansa
i encara hi ha veus que pregunten:
Quin pecat? A quines mars, sota quines veles?
I allarguen la mà i em toquen, amb temença.
Al principi fou l'acció, els responc.
De manera que aquí em teniu, per fi.

VIII

Aquí em teniu, per fi.
Aquí et tenim, límit foscant,
que has anomenat pel seu nom l'astre
i esdevens estel en la nit clara.
Dibuixes a l'espai la claredat del somni,
i danses, deseixit, al flux del pensament.
L'ombra del sol no sap el teu reialme,
no gosa torbar-te el vell pressentiment.
Esdevindràs recança? ¿O restaràs plàcidament
en el meu port, sota les veles?
(A la sorra els fanals dansen la festa
i reposa la nau al recer més fervent.)
Hi ha veus, encara, que pregunten:
De quin lloc? De quin antic paratge?
De quines mars i sota de quins cels?
Segueix encara ressonant la dansa
i al nostre pit retronen tots els vents:
hem sentit el cant que res no el deté
i de la seva música n'hem fet coneixement.

IX

A la tranquil·la estança on no reposa el somni
ressona el nom de l'astre i de la llum amiga,
i el jorn esquiu, que tem la nit clara,
aguaita, tens i ombrívol, de llong pressentiment.
Ell creu que fa una anyada el temps del seu retir:
li sembla fosc i estòlid, vast, l'isolament:
és tot domini d'ombres, de molsa i de tempir.
Ai, déus!, oblidaré les aigües? Vindrà, perfet, l'estiu?

La humitat rodola avall, instaurant la certesa del solstici;
jeu el gra, la llavor dormita:
és blanc el laberint i s'obren els lilàs.
Incerta és l'ombra.
És que defalleix, ja, la mort?
¿I mor, confiat, en ella el somni,
amarat pel desig de l'intens ajustament?
Heus aquí: és l'hora equívoca,
el jorn del temps somort,
l'instant del lleu alè de l'harmonia:
mesura de les ombres, cadència de la llum.
És l'espai de l'ona detenint la seva cavalcada,
l'espai de la mar quieta, de l'èxtasi quiescent.
L'oceà és tot crinera i tot silenci.
Ara la remor del mar no ve de l'aigua,
ni de l'aire,
que ve del so del frec dels astres.
Migdia. El vol de l'albatros detingut.

X

De la tranquil·la estança on no reposa el somni
qui viurà amb mi?
Del jorn esquiu que tem a la nit clara
qui viurà amb mi?
Del temps i la certesa on les parpelles del dorment
descobreixen l'alt secret, el fosc raïm,
qui viurà amb mi?
Qui vol viure amb mi?
Qui viurà amb mi?
Qui vol viure amb mi?
Ara la repetició és l'únic instrument,
el domini tens i ombrívol, el vast isolament,
on es componen les ombres, la molsa i el tempir.
La qüestió és l'aigua mansa, el clar desig,
la corona del pensament abatut que es perfà
i t'obsessiona, talment els lilàs
encisant el jorn i la cadència de la llum.
La resposta immòvil mai no tindrà un temps,
el moment propici d'instaurar el glaç i el clau roent,
l'obstinada perfídia de la severitat i el seny.
Pregunta i amenaça-la: quin ésser tens, trista?
D'on és que véns? Què goses dir?
Incerta és l'ombra, vacillant la llum del dia.
Jeu el gra i la llavor dormita,
sobreix el pou, esclaten les pinyoques.
Qui viurà amb mi?
Qui vol viure amb mi?

XI

Hi ha un domini que és tot plenitud,
i un domini de volves esborrades pel vent,
pel caliu ardent d'un migdia d'agost.
Una polseguera trontollant i fràgil
com l'epitafi del cavaller que ha voltat el món.
Detura't aquí mateix, sota aquest sol feixuc,
atuït per l'embriaguesa del sorral i de la llum,
davant la blancor despullada del pintallavis de la mar.
La nau del dia desafia la claror del pensament:
és cert —i ho saps— més enllà de la ment
només hi ha el buit humit i sord, espectral,
on la lletra confon imatge, mot i somni.
Passarà aquest carruatge, la boira,
i el cruixir lent i sorprès de les pinyoques;
passarà el crepuscle indolent i la fosca
i el record insistent i l'abella aspriva
dels teus llavis i el turment.
Passarà el temps que no coneix repòs
dessota les veles, damunt els vells canyars
—ull fidel a la cita amb el capvespre.
¿Quin és aquest moment de la vida
en què tot temps és transició
i tot espai distància?
¿Quina aquesta deserta passió que et parla
i sense escoltar-la la sents, roent,
bategant entre el desig i les paraules?
¿Quina aquesta veu que et crida,
i t'arrossega, t'ateny, i l'estimes
perquè saps que actues, contemplant-la?

XII

On és, on és aquell tremolor de l'harmonia?
On aquell arrapament de les onades?
Fou llarg el camí i la pujada ardent
per aquesta llum que no coneix repòs.
Aquesta llum que s'estén, lleu, per l'amplitud de l'aire,
i que fou en altre jorn mirall sense reflex i sense esma,
inicia, ara, la que serà darrera cavalcada:
tremola, encara, entre els matolls i la penombra
i es deleix pel gel dels racons del capvespre;
emperò, recorda,
i fa esment dels antics llorers contra les ombres.

Potser passarà, la boira ardent.
Potser també, amb ella, passarà
la humitat roent dels ossos,
les carícies del gel i el bes de la calitja.
Però mentrestant es succeeixen les nits i la gelada,
els lilàs i les pinyoques,
i el plor,
i la vellesa exultant del capvespre.
Voldria deturar-me aquí
encegat per la llum, atuït pel gebre,
tot i saber que els mots seguiran
confegint-se sols, en la celística o la penombra.
Encar és el nostre un temps inalterable
i no és l'espai més que distància.

Sotmesos com som a un ordre que no coneix repòs,
condemnats a no romandre mai en la victòria,
sols ombra i llum, sols llum i ombra,
darrera el vel de fosca reïntellant d'estels.

ANTONI MARÍ i FRANCESC PARCERISAS

NOTES

Al poema I, els quatre últims versos són del poema de Hölderlin *Meitat de la vida* en la traducció de Carles Riba.

Els versos 10 i 11 del poema III pertanyen a una carta de Màrius Torres a Joan Sales del 4 d'agost de 1940, escrita en francès.

Al poema IV, els versos 10 i 11 fan referència al *Suspiria de Profundis*, «Visió del Brocken», de De Quincey. El vers 18 és del sonet tercer de la *Vita Nuova* de Dant.

Al poema V, el vers 27 és del *Faust* de Goethe, primera part, escena de l'estudi (ii).

Els versos 21 i 22 del poema X són del *Lobengrin*, acte tercer, quadre primer, escena segona.

Al poema XII, la idea del vers 25 prové d'«El pàllid delinqüent» d'*Així parlà Zaratrustra* de Nietzsche. El darrer vers és del poema «Xiprer» del llibre *Arbres* de Josep Carner.

Eivissa, juliol 1977 - gener 1978.